

Válogatás az első ötven számból

Gyászünnepe

Egy régi rádiófelvétel sercegő hangjait hallgatom: „Mindig valami ellentmondást láttam ebben a szóban: gyászünnepe. A halál gondolata rettenetes, a gyász nyomasztó és sivár érzés, nem ünnepre való”. Babits szavai ezek, jó fél évszázad távolából, de a mának üzenő töprengéssel. Számára ezt a szót az október hatodika töltötte meg tartalommal, azoknak az aradi vértanúknak az emlékünnepe, akikre a kivégzésükre parancsot adó I. Ferenc József életében éppúgy kegyelettel emlékeztek, mint a halála utáni esztendőkből. Nekünk, a mai magyar nemzet honn élő derékhadának, mind e fogalom tartalma, mind valós értéke szótárban szunnyadó szavaink egyike volt csupán. Nem értettük, nem éreztük, nem tudhattuk, mi lehet az, ami a gyászban ünneppé emel, ami szívünket szomorúan szelídíti emberiben.

Ma döbbenet állunk meg, s az Írás igazi értelmét keressük: „Azoktól, akik sírnak, ne húzódjál félre, és gyászolj együtt a gyászolókkal”. Mit tanultunk mi minderről? Szophoklész Antigonéját, amelyben „Polüneikész, mert elhull vesztett ügyért, / ...eltemetni, sem siratni nem szabad, / Hagyják heverjen ott megkönyezetlenül”, áthágván az örök emberi (isteni) törvényeket. Jól okították, gondosan sulykolták: ez a zsarnok erkölcsi bukását eredményezi. Soha nem jutott eszükbe, hogy talán mégsem tudunk olyan jól mindent, s nem kell olyan messzire mennünk térben és időben, ha temetetlen, siratatlan holtakat akarunk találni. Nem hittük, nem hittük, hogy aki magyaráz nekünk, aki újra idézi bennünk a két és fél évezredes katarzist, talán felnőttebb példázatot is elmondhatna — nemzetünkért.

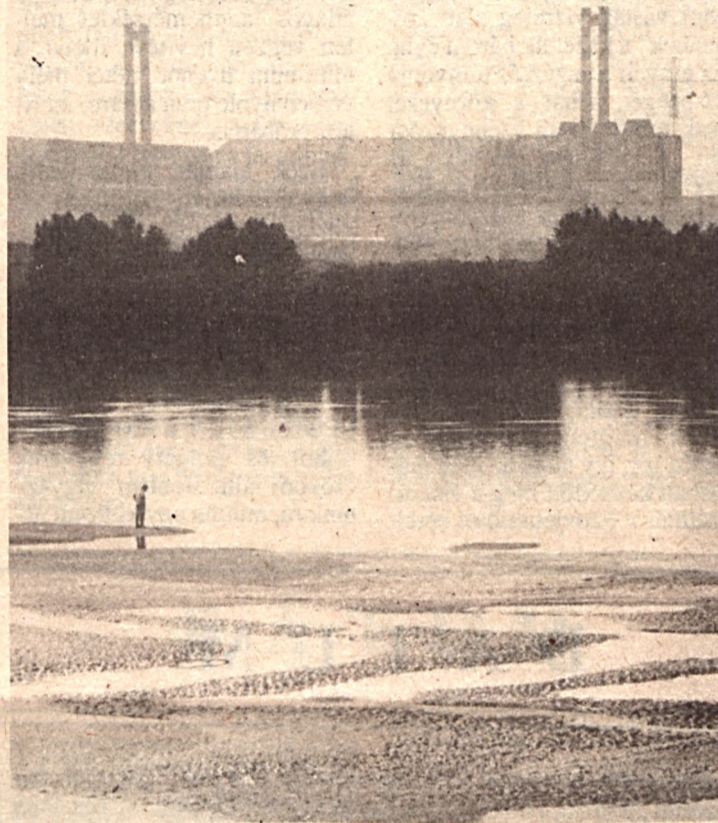
Bámész kíváncsisággal állunk meg Székely Bertalan festménye előtt: II. Lajos holttestének feltalálása, mesélte a cím, s hittük, elképzeltük a megáradt Csele-patakot. A történelmi valóságot, amit Evlia Cselebi már török hagyományként ír le, nem ismertük: „Szulejmán khán Lajos király holttestét Székesfehérvárra küldi, s ott Menait templomában eltemetik”. Az ellenség azonban nemcsak ebben az esetben volt megértő: fejedelmet megillető pompával hozták haza II. Rákóczi Ferenc hamvait, mégpedig azoknak a Habsburgoknak uralkodása idején, akiknek trónfosztását éppen ő mondta ki az öndi országgyűlésen. Kossuth Lajos megszentelt porait szintén hazai földben helyezték örök nyugalomra, pedig mindez az ugyancsak a vezetésével trónfosztottnak nyilvánított I. Ferenc József idején történt.

Ellenség? Barát? Elvtárs? Egyre megy, ha mindezek előtt ember, s magára veszi Pázmány Péter szavait: „tegyünk törvényt magunkra, vétkesítsük magunkat, sirassuk most bűneinket, hogy akkor ne sírjunk, mikor a világ előtt bűneink kitudódnak”. Amde mi a világ? Földünk népek kimért otthona, ahol mindenki szomszéd, mert mindenki ember? Vagy higgyünk abban, hogy most a nemzet a világ? S ha lehet is így, eljutunk-e az özvegyek, árvák harminc évig közöttünk hordott fájdalomig, félelemig? Ma még csak reménykedhetünk abban, hogy méltósággá nemesedett a keserűség, elégtétellel a megaláztatottság, megbékélés a hiány. Az a léttelenség, amely emlékekkel és érzésekkel, tárgyakkal és hangokkal, s magával a döbbenet csenddel is többe elmond hallotainkról, akikkel mégis, mégis együtt élünk.

Rögtök zuhognak a koporsókon, s bennünk döngnek vissza. Szól ez a hang azoknak, akik már meg nem hallhatják, de üzen gyászünnepe nekünk is: példa és példázat múltból, jelenről, jövőről. A múlt titokban száműzött példája azokról, akiknek nevét nem olvastuk utcán és terek tábláin, de mégis méltóbbak erre ezreknél. A jelen példája, kinek-kinek saját lelkiismerete szerint, figyelmeztető, emlékeztető, ám senkinek nem feledhető tanulsággal. Hinnünk kell azonban abban is, hogy a komor megemlékezés, a földbe bocsátott koporsók a termékeny hiábavalóság példázatává lesznek. Azé a bizalomé, amellyel látszólag értelmetlenül elszórjuk a magot, de amelyből immár egyedül sarjadhat új vetés, erősödhet az élet. A megújodott, tevékeny magyarság igazi nemzeti léte.

Tóttós Gábor

Energikus gondjaink

fotó: Czakó

A '68-as bevonulás törvénytelen volt

A vezérőrnagy nem hord pisztolyt

Interjú Sebők Jánossal

Sebők János vezérőrnagy, Tapolca országgyűlési képviselője a márciusi alkotmányvitán nagy feltűnést keltett „liberális” gondolataival. Már akkor javasolta, hogy tisztázzák a hadsereg jogi helyzetét, és a fegyveres erők bevetésére csak az országgyűlés adhasson parancsot. A pekingi események különösen időszerűvé teszik a kérdés mielőbbi tisztázását.

— A törvények szerint ki adhat parancsot a Magyar Néphadsereg bevetésére?

— Nem tudok olyan törvényt, amely konkrétan rögzítené, hogy az Elnöki Tanács, a Minisztertanács, vagy az Országgyűlés rendelheti el a hadsereg bevetését.

— Ha ennyire szabályozatlan a kérdés, akkor eddig kik voltak az irányítók?

— Nem tudom megmondani. Annyit tudunk csak, hogy a hadsereg, pontosabban a fegyveres erők pártirányítás alatt álltak. Végeredményben elég volt egy politikai bizottsági döntés, hogy a hadsereget felhasználják.

— 1968-ban ki adhatta ki a parancsot a csehszlovákiai bevonulásra?

— Egész bizonyos, hogy néhány ember.

— Az Elnöki Tanács?

— Nem, nem hiszem, hogy ebbe őket bevonták volna. Csak néhány ember döntött.

— Akkor ez a beavatkozás saját akkori jogrendszerünk alapján is törvénytelen volt?

folytatás a 3. oldalon

ManDÁTUM

Diétás Diéta

Ismét összeül az Országgyűlés. Ismét felmerülnek az emberben a kérdések: ez a kormány rosszindulatúan, gonoszul tudatlan, vagy gonoszul nemzetellenes. Erőltetett iramban gyártják a törvényeket, az esetek többségében a képviselőknek időt sem hagynak a „csomagterv” kellő tanulmányozására. Így aztán az zsákmacska lesz csak. (Arról nem is beszélve, hogy a különféle statisztikai elvek szerinti összeállított testület tagjainak többsége nem is rendelkezik kellő szakmai, politikai felkészültséggel, így nem is tud felelősen dönteni nagy horderejű kérdésekben. De még a szakembernek is észnél kell lennie, mert esetenként félre is vezetnek. Tudatosan manipulálják a képviselőket a kormány részéről, terveik bármilyen valószínűségű megvalósítása érdekében.)

Már túl vagyunk rajta, de még mindig nem emésztette meg senki, hogy a világ legcsaládellenesebb, leggyermekellenesebb adótörvényét préselte keresztül a kormányzat az Országgyűlésen. Most az 1989. évi pénzügyi mérleg javítására szervíroz a Diéta elé csomagtervet, ami nyilvánvalóan ismét a lakosság szorítja keserves diétára. Nem értem, és teljesen erkölcsellenesnek tartom a kormányzatot a törekvésért, hogy minden fogyasztási cikkről fokozatosan elveszi az állami támogatást, miközben fokozza az elvonást. Ebből, keservesen kiizzadott adóforintjainkból, tönkrement iparágakat támogat, hogy azok tovább termelhessék az állami deficitet a harmadik haza nagyobb romlására.

Mindezek azért is eszembe ötlenek, mert a mostani ülészakarra ajánlott vegyestáblán a földről szóló törvény, a szövetkezeti törvény módosítása is szerepel. Tehát az agyonsanyargatott mezőgazdaságot érintő kérdések is. Azt az alapgazdaságot illető kérdések, amely — a különféle állami intézkedések hatására — az év folyamán már többször válságos helyzetbe jutott, és a kormányzás hitelét rontó kapkodással sikerült csak átmeneti megoldásokat bevezetni.

A választékban ismét szerepel Bős—Nagymaros is, amiről eszembe jut az a csomagterv, ami harmadik hazánk energia jövőjét vázolja fel Kapolyi László akadémikus nevével fémjelzve. A terv lényege, amire például az MDF által felkért szakemberek is felhívták a figyelmet: az eddigi pazarlás konzerválása. Nem arra törekszik a terv, hogy energiatakarékos gyártósorokkal cseréljék fel elavult gyáraink berendezéseit, amelyeken majd az energiát diétásan fogyasztó háztartási gépeket, felszereléseket tudnának kreálni, hanem a pazarlás fokozására, gigantomán erőművek építését célozza.

Mindezekben a Sztálin által gigantikus méretekre fejlesztett bolsevik gőg továbbélését látom. Annak a gőgnek, felsőbbbségi érzésnek a megnyilvánulását, mely fittyet hány minden objektív ténynek, például a nemzeti érdeknek is, s — akár a nemzet feláldozása árán is — vörös ködökben sejlő délábokat kerget. Annak a bolsevik gőgnek az élését, mely úgy véli (tudja), hogy ha valamire, valakire rámondják ez szocialista, vagy kommunista, akkor az már — csiribi-csiribá — magasabbrendűvé is vált, s jogszínterrel nyert átgondolatlan intézkedések, rendelkezések meghozatalára. „Miért ne lenne jó, hiszen én mondtam. Én...!”

Ilyesféle dolgok jutottak eszembe, amikor meghallottam a miniszterelnök Ausztriában tett nyilatkozatát: a bős—nagymarosi építkezés felfüggesztését nem az ellenzék nyomására határozta el a kormány. Nem a lamiféle népakarat, annak a népnek az akaratára, kívánságára, kérése motiválta azt a kormányt, amely hivatott volna az ország dolgát, a magyarság sorsát intézni a lehető legjobban. Nem. Ez nem volt benne a kormánydöntésben. Mi! Én!

Erről jut eszembe, a mostani ülészakra a népszavazás, a népi kezdeményezés tárgykörének napirendre tűzését is javasolják a honatyáknak.

Czakó Sándor

Urán a túrán és a tortúrán

Nem a szállítás veszélyes, hanem a félretájékoztatás

Mit tud ön a Paksi Atomerőmű Vállalatról?

Ha nem ott dolgozik, vagy valamely más okból nem került közelebbi kapcsolatba a „céggel”, akkor bizonyára keveset, annyit, amennyit a ritka frotté, és elektronikus sajtóbeli megnyilvánulásokból, tudósításokból bárki más megtudhatott eddig az országban. Maga a PAV mind ez ideig nem sokat tett azért, hogy a lakosság tájékozott legyen atom-ügyekben, s ez néhány téren máris hátrányokat szült számára.

Az emberekben ugyanis ab ovo él és hat egy, az egészségesnél erősebb félelem az iránt, aminek bármi köze is van az „atom”-hoz. Ez egyrészt a tudatlanságból fakad, másrészt a valóban létező veszélyekből. Amíg divat volt szidni a „piszkos eszközökkel világhatalomra törő imperializmust”, addig nagyon sokszor megnézették velünk tévében, moziban az egyébként tényleg félelmetes látványt nyújtó gombafelhőképződést Hiroshima és Nagaszaki fölött, színesen esztelvén az atombomba rettenetes hatását, beszéltek a sokszor máig érvényes károsító tényezőkről.

Aztán az ilyesfajta ijesztgetések a világpolitikai enyhülés következtében megszűnőben voltak, amikor jött a csernobili baleset, s kiderült, hogy ezen a téren honnan is fenyegeti komoly és reális veszély az emberiséget. Az átlagemberek reakciója természetes és kiszámítható volt, ők nem tesznek

különbséget erőmű és erőmű között, számukra jogos volt a feltételezés, hogy minden más atomerőművi blokk bármikor hasonlóképpen járhat — még ha a valóság más is —, tehát sokan eleve ellenzik és elvetik az erőműve építését és működtetését.

E magatartás nem csak a magyar kismembekre jellemző, bizonyíték erre az ausztriai „szellem”-atomerőmű, melynek megindítását a népakarat nem engedélyezte, hiába építették fel súlyos schilling-milliárdért.

A fentebb vázolt jogos félelmek ellen nagy segítség lehetett volna, ha a nagyközönség jobban betekinthez a PAV belső életébe, s ma már a vállalat vezetőse is magáévá tette azt a koncepciót, hogy „emberarcúvá”, megismerhetővé kell tenni a céget, hiszen semmi titkolnivalójuk nincs, eredményeik nemzetközi összehasonlításban is kiválóak.

Az elején említett hátrányokat közvetlenül érezhetik a vállalat felelős munkatársai, az ófalui radioaktív hulladék-lerakóhely kapcsán, az ott élő emberek a beléjük oltott félelmek és hiedelmek alapján már a nyilvánvaló igazságokat sem hajlandók elhinni. A másik hátrány, amit ők jogtalanul éreznek, s amely nemrégiben érte őket, egy újságcikkhez kapcsolódik. Pontosabban fogalmazva nem is hátrányról van szó, hanem rendkívül előnytelen beállításról. A vállalat úgy érzi, hogy egy nem kelendőképpen tájékozott újságíró, megfelelően át nem gondolt írásával rossz színben tünteti fel őket akkor, amikor például szervezettel éppen egy rendkívül veszélyes, sugárzóanyag-adagot szabadítottak meg az országot. Hogy a paksi ellenérzése jogos-e, kérem, döntsék el önmaguk.

Az ügy háterét Rósa Géza, a PAV sugárvédelmi osztályának vezetője világítja meg: — Az atomerőmű működéséhez szükséges urán üzemanyagkazetták bizonyos idő eltelte után kiégnek, elhasználódnak. Áramtermelésre már nem alkalmasak, viszont nagyon magas a sugárzási szintjük, tehát rendkívül óvatosan kell bálni velük. Ennek megfelelően, amikor cseréljük őket, gépi úton egy úgynevezett pihenő medencébe rakjuk, ahol vastag vízréteg alatt „pihennek” a kazetták három évig. Ez elnyeli a sugárzás túlnyomó többségét, tehát a környezet csak minimálisan szennyeződik. A pihenési idő alatt az üzemanyag aktivitása két nagyságrenddel (tehát századrészt) csökken, s szállítható állapotba kerül. A Szovjetunió kormányzintú garanciát vállalt arra nézve, hogy visszafogadja az elhasznált uránt, a szerződése értelmében öt évi átmeneti tárolás után. Az első blokk első átrakására 1984-ben került sor, így tehát az idén májusban kezdődött meg a visszajuttatás a Szovjetuniótól bérelt

speciális szállítóeszközök, konténer-vagonok igénybevétele. Ez rendkívül biztonságos, kb. 300 mm falvastagságú, belül rozsdamentes lemezzel burkolt, kovacsolt acélból készült tartály, hermetikusan zárható fedéllel, külső hűtőbordázzal, és olyan belső berendezéssel, amely a behelyezhető harminc kazettát nukleáris szempontból biztonságos elrendezésben rögzíti. A konténer belső hőmérsékletét és nyomását mérő műszerek a helyszínen is leolvashatók, de a szerelvény speciális kísérővagonjában is továbbítják az információt. A konténernek igen szigorú követelményeknek kell megfelelnie, kilenc méter magasságból betonlapra ejtve sem veszítheti el hermetikuságát, de szintén meg kell őriznie integritását a harminc perc időtartamig tartó legalább 800 °C átlagos lánghőmérséklet mellett végzett hevítési, illetve a minimum tizenöt méter mély vízben nyolc órán át tartó merítési próbán is.

Ezek alapján elmondható, hogy biztonságos körülmények között indítottuk el a szerelvényt Paksról. A szállítást éjszaka bonyolítottuk le, a kísérőszemélyzet képzett szovjet szakemberekből, vasúti dolgozókból, a PAV külkereskedelmi és sugárvédelmi szakembereiből, a HM, a BM illetékeiből és polgári fegyveres őrökből állt. Jobban vigyáztunk rá, mintha egy külföldi ál-

lamfő vonata haladt volna át az országon.

A kiégett üzemanyag tehát biztonságban, megfelelő őrzet mellett érte el a szovjet határt, és hagyta el hazánkat. Ezek után kellemetlen meglepetésként ért bennünket, a PAV vezetőit és dolgozóit, az Őtlet című hetilap június 8-i száma. Ebben az *Atomus rajunk* az *atomvontat* című cikk megkérdőjelezte jó szándékunkat és a szállítás biztonságát, s kifogásolták például azt is, hogy az útvonalat és az időpontot titokban tartottuk. Meg kell mondanom, ez nem a mi döntésünk volt, hanem a Belügyé, s ha nem is érték vele egyet, megértem, hiszen túl sok volt a közelmúltban a hamis bombariadó, még nukleáris intézményben is.

Többek között emiatt sem vertük nagydobra előre az eseményt, de a titkosságban természetesen biztonsági okok is közrejátszottak. A cikk utolsó bekezdése egyszerűen érthetelen számunkra. A szerző, mint írja, nem lenne meglepve, ha a következő atomvontat elé több környezetvédelmi aktivista felelne. Nem tudjuk, hogy az újságíró miért feltételezi ezt, ha csak nam a titkosság, és az éjszakai szállítás elleni tiltakozásképpen, de higgyék el nekünk, ez lenne a legértelmezhetőbb dolog a világon.

Az előzőeket ugyanis azért mondtam el, hogy bebizonyítsam: minden tőlünk telhető megtettünk a maximális biztonság érdekében, annak pedig egyszerűen a legnagyobb mértékben csak örülnünk kell, hogy az ország megszabadul a nagy aktivitású radioaktív hul-

ladéktól, melynek ártalmatlanságára még schol nem született megnyugtató, végleges megoldás. Számunkra igen előnyös, hogy ez a gond lekerül az ország válláról. Ezt véleményünk szerint minden józanul gondolkodó állampolgárnak üdvözlőnie, s nem kifogásolnia kellene.

S ami a legnagyobb megütöközést keltette bennünk: a cikk illusztrációjaként egy szimpla marhavagont fényképeztek le, majd rákópirozták a sugárveszély piktogramját, azt sugallva ezzel, hogy ilyen vagonokban szállítottuk a szóban forgó veszélyes hulladékot. Amit el mondtam, az ennek pontosan az ellenkezője, s csak a tájékoztatatlanságnak tulajdonítjuk, hogy ez az írás, és főleg ez a fénykép az *Őtletben* megjelenhetett.

Egy taktikai tévedésünket viszont be kell vallanunk az ügyvel kapcsolatban: utólag sem adtunk kellő publicitást az első szállítmánynak, mert igaz, hogy fotós és riporter is elkísérte a szerelvényt, és készítettek anyagot az egész útról, de a cikk a Magyar Rendőr című újságban jelent meg. Ez a maga nemében kiváló sajtóorgánium, de ismertsége és közvéleményformáló ereje kisebb a kívántnál. Ilyen hibát talán nem követünk el többet, de ez is segített bennünket annak felismerésében, hogy meg kell ismertetnünk az országgal vállalatunk életét, bizonyítanunk kell, hogy például a veszélyes hulladékok szállításakor sem jelentünk veszélyt környezetünkre.

Megváltozott hozzáállásunk jeleként értékelhető ez a cikk is.

Wagner Dezső

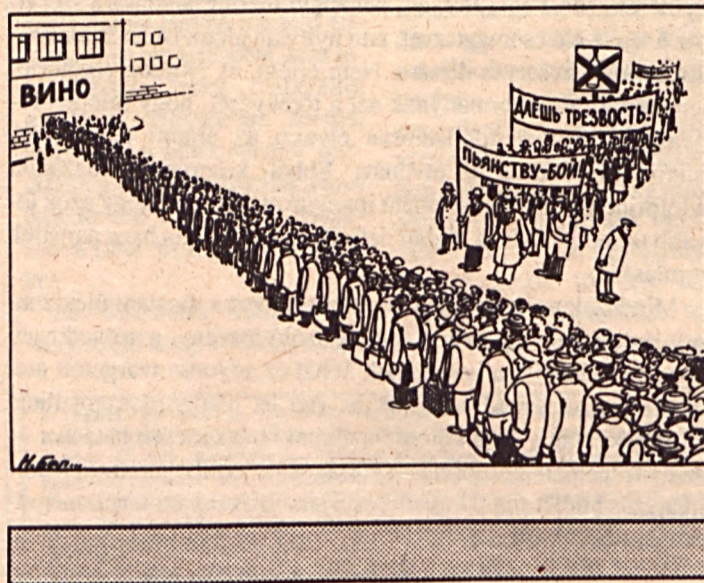
Sztrájkkultúra

Bizonyára nem ezzel a cíkkel kezdem párizsi tudósításaim sorát, ha nem töltöm Budapesten a tavaszi vakációt, s ha történetesen nem épp azokban a napokban zajlik le egy csöndes kis tüntetés a Mártírok útján. A kies második kerület lakói azért vonultak ki az utcára, mert túrhételennél találták, hogy milyen szennyezett lakóhelyük levegője. Úgy mondták, s erről a sajtó-rádió-tévé is beszámolt, hogy a megengedett európai maximum tizennyolcszorcsát mutatták a légszennymérők. Nem tudom, államilag hitelesített, avagy afféle magánmérőeszközök voltak-e ezek. Tudom viszont, hogy szabad magánorral egyre kínosabban romló viszonyok voltak megállapíthatók hosszú évek óta. S emlékszem rá, negyedfél esztendeje szakértő rendőr fejtegette a tévé-nézőknek: már addig is többször mutatkozott kritikusnak a helyzet, s csak a város kedvező fekvése, jókor változó idő- és széljárás segít elkerülni a katasztrófát és szmogriadót. Azóta most télen bekövetkezett, illetve bekövetkezhetett volna ez is, ám az illetékesnek vélt hivatalokban más volt a levegő, mint az utcán, így a riadó elmaradt. Utóbb a magyarázkodásokból olyasmí sejtett, de rengett, s végül tűnt elő, hogy voltaképp, ha jól meggondoljuk, érezték ám „ök” (= a döntéshozók) is, emberi fogyasztásra mily alkalmatlan az a soká terjedő légnemű anyag, mely a szelektív redisztribúció, vagyis a megtermelt javak államilag szabályozott újraelosztása jegyében épp forgalomban van. (Ez az anyag eredetileg az úgynevezett természethez tartozott, de az ipari korszak s a népességrobbanás óta természetéről beszélni merő lírai ömlengés: ahol még van, ott tűnő tegnapok maradványa, vagy megjelölt rezervátum. Javaival — hallal, vaddal, bölénnyel és levegővel, vízzel, termőfölddel — gazdálkodni illik. Pontosabban: Nyugat-Európában, Észak-Amerikában pár évtizede kezdik belátni, hogy kell. Sietősebb üzletemberek legfőljebb hozzáteszik, hogy: sajnos. Mert befektetések közvetlen haszna lehetne nagyobb, ha nem volnának ezek a nehezen kijátszható környezetvédelmi rendszabályok, bizony és úgy ám.) Nos, a forgalomban volt légnemű anyagot emberi fogyasztásra, szemtanúk beszámolója szerint, nemigen lehetett ajánlani, a szmogriadó azonban elmaradt, mert, úgy mond, túl sokba került volna. Ehelyett kísérlet folyt: „ök” (= az alattvalók) vagy elviselik mégiscsak és nagy többségükben azt, ami túrhételennél, vagy szédelegnek, rosszul lesznek, netán megfuladnak. Ha az utóbbi eset áll elő, akkor tévedés történt, s a vétések súlyosan meg lesznek dorgálva, az újabb keletű hagyományok szerint. Ha az előbbi, akkor kiviláglik, hogy a struccpolitikuskok újft megfontoltan jártak el. Felelőtlen honpolgár és magáember az, aki csak menne a maga orra után, fittyet hányva a gazdaságosság kipróbált szempontjaira. Mivel a városiakok szédelegtek, de nem ajultak el tömegesen, bebizonyosodott egyfelől az, ami a

költészetből is tudható volt, nevezetesen Kányádi Sándortól, miszerint „a ló s az eb beledöglének / az ember beleszokik”. Másfelől az, ami szintén tudható volt, máshonnan, hogy a távlatokban való gondolkodás indulatokat gerjeszthet, kedvükért viszont a rövid táv gazdaságos megfontolásai föl nem áldozhatók (akkor sem, ha később csak ráfizetést hoznak).

S tán ez a tudás és újabb tapasztalat is sugallhatta a szavakat a Mártírok útján s egy kamera előtt az agilis, fiatalos úrnak: itt lőrálnak, tüntetnek, ahelyett, hogy dolgoznának. Hagyjuk most, hányan és hogyan röstellkedtünk évtizede, mikor országszerte lehetett ugyanezt hallani a lengyel sztrájkokat, tüntetéseket kommentáló utcai szóbeszédben. Próbáljuk elképzelni inkább, miként reagálna ez a dolga után siető és dinamikus férfiú azokra a tüntetésekre és sztrájkokra, melyeket például Franciaországban élhetne át. S képzeljük hozzá azt is, miként keresne politikai, tehát minden érintett fél számára elfogadható megoldást ugyanezekre a magyar kormányzat. Az, amelyek több évtizedes diktálás s vezénylés után most a politika gyakorlásával kell — vagy kellene — hogy foglalkozzék.

Harmadik éve tanítok az egyik párizsi egyetemen, s ezalatt részem volt több sztrájkban, tüntetésben is. Az első a nyolcvanhatos év végén a diákoké volt, akiknek nagy része ún. aktív sztrájkot folytatott: protestált, ülésezett, sztrájkot hirdetett és tüntetett, de az órákra, kivált a szemináriumokra, gyakorlati foglalkozásokra észélyesen eljárt, mert jegyet szerezni, vizsgázni mindenképp terve volt. Most télen hasonlított ehhez az ápolónők több hetes akciója: ők a legszükségesebb kórházi szolgálatot ellátva folytatták

mozgalmukat. (Lényegében és egyelőre sikertelenül.) Röviden azt mondhatnám: ezek önkorlátozó sztrájkok voltak, intranszigienciával és programmal, mely a diákok esetében inkább politikai, az ápolónők esetében pedig szociális volt. Az előbbit a jobboldal, a Chirac-kormány, az utóbbit a baloldal, a Rocard-kormány próbálta megoldani. (Mint most heteken át a korzikai sztrájk- és tüntetéssorozat.) S mindkét kormánynak szembe kellett néznie két olyan megmozdulással, mely Magyarországnyi népességet érintett, vagyis nemcsak magát Párizst, hanem egész agglomerációs övezetét — közlekedési sztrájk —, illetve éreztetett hatását közvetlenül mindenütt Franciaországban — vasutas-, majd postasztrájk. Kívált egy ilyen nagyvárosi közlekedési sztrájk tud ropant mérvű lenni. Polgárkedélyt és szolidaritást, megértést próbára tesz, ráadásul jócskán, ha köztudott, mint legutóbb, hogy néhány javítóműhely lépett csupán sztrájkba, attól állt le, bolydult föl minden. Tömegközlekedés alig, pár millió ember személykocsira pattan, az egész város egyetlen dugó, alig moccanó kocsisorok (mintha Békásmegyertől Budakesziig és Gödöllőig tartana egy kiskörúti forgalmi dugó). Mindebben időzve toladhat az ember eszébe a reformot címében viselő magazinnak nyilatkozó német üzletember, aki szerint nem volna jó, ha — mint tavaly nyáron Baranyában — elharapóznának Magyarországon a sztrájkok, mert az elriasztaná a tőkét. Sem tőkepénzesnek, sem státusférfinak lenni nem kell hozzá, hogy azt mondjuk erre: érthető. Pénzemberünk nyilván azért is tájékozódik, tegyük föl; Franciaország irányába, mert ott efféle renitenskedések, látnivalók, elő nem fordulnak. Viszont: hagyomány, gazdasági helyzet és politikai erőviszonyok szabják meg, hogy kerekedik-e valahol sztrájk és tüntetés, vagy akad más mód konfliktusok kifejezésére és ideiglenes megoldására. (Végmegoldás a politikában nem lévén.)

Effélet mondott a télen, a hatalmas dugó közepén egy autós hölgy, akit a Mártírok útján lamentáló férfiúhoz hasonlóan megkérdézt a helyi tévériporter. Este nyolc óra múlt akkor, már jó három órája iparkodott hazajutni elővárosi lakásába, de a Concorde-térmél tovább még nem jutott. Fáradt volt, kissé ideges, kiutat keresett kocsijának és a sztrájknak, s effélet mondott. Hogy talán ilyen esetben volna jó találni más módszert. Hozzá pedig elmosolyodott, megértő. Ez a mosoly derengett föl előttem, ahogy néhány napja, a metrótarítók sztrájkja idején baktattam a folyosón, lépcsőkön, föld alatti járatokon meggyűlő szemében. És tisztelettel gondoltam közben az olaszok országára is, mely szintén átlábt már néhány hasonló sztrájkos konfliktuson, de nem-hogy ezeken, még a terroristák emlékezetes akcióin is túljutott anélkül, hogy kísértést érezt volna az ostromállapot bevezetésére.

Párizs, 1989. április 17.

Zirkuli Péter

A vezérőrnagy nem hord pisztolyt

Interjú Sebők Jánossal

folytatás az 1. oldalról

— Igen. Én nem tudom elfogadni — még a korábbi idők-re sem —, hogy egy párhatározat törvényerővel bírjon. Pedig ilyen határozat még mindig van — például egy politikai bizottsági határozat a fegyveres erők pártirányításáról.

— Ön május 27-én konkrétan a hadsereg jogállására vonatkozó márciusi javaslatát, önálló indítványt tett az alkotmány módosítására.

— Én egyedül az Országgyűlést tartom jogosultnak arra, hogy intézkedjen a hadsereg bevetéséről. Nem lehet meg ez a joga sem az Elnöki Tanácsnak, sem a köztársasági elnöknek, sem a Minisztertanácsnak, ezért javasoltam az alkotmány 19. paragrafusának kiegészítését az alábbiak szerint: „Az országgyűlés dönt a hadiállapot kinyilvánításáról és a békekötésről, valamint a fegyveres erők határon kívüli és határon belüli alkalmazásáról”. (A kiemelt rész a módosítás. Gy.Á.)

— Gondolom, többen feltételezik azt a kérdést, mi lesz, ha váratlan támadás éri az országot?

— Nem igaz, mert egy helyzet nem olyan váratlanul alakul ki, hogy emiatt hirtelen támadás éri az országot. Visszamehetünk az első, vagy a második világháborúra, a cseh-szlovák akcióra, egyik sem váratlanul alakult ki. Ilyet csak a szovjetek állítottak a második világháborúról, de nem volt

igazuk. Csak a vezetés tévovásága ütött vissza abban, hogy ők valóban váratlanok érezték. Az országgyűlés az év nagy részében ülésezik, az ülészek között szünetben pedig bármikor összehívható. Nem vagyunk olyan nagy ország, hogy ezt ne lehetne megtenni. Egy váratlan helyzetet tudok elképzelni, a természeti katasztrófát, de ilyenkor úgymint a kormányknak kell dönteni a veszély elhárításáról.

— Térjünk vissza a jelenlegi helyzethez. Hogyan valósul meg a hadsereg pártirányítása, milyen szerepe van ebben az egységeknél lévő párttitkároknak, politikai tiszteknek?

— A pártirányítás központosítva valósul meg. Például a központi bizottság meghatározza, milyen módon valósuljon meg a hadsereg felkészítése — politikai, világnézet —, és ezt mint utasítást adja ki a HM illetékes szerveinek. Az egységeknél lévő párttitkároknak, politikai tiszteknek csak a végrehajtásban van szerepük.

— Mi lesz ezekkel az emberekkel — illetve funkciókkal —, ha az új pártok a laktanyákba is bebojósítást kérnek?

— Úgy vélem a politikai munkásokra továbbra is szükség lesz, csak nem világnézeti nevelőként. Egyik ország sem veti el azt a nagy lehetőséget, amit a hadsereg mint szervezett erő nyújt a fiatalok hazafias és általános nevelésében.

— De mi lesz a párttitkárokkal?

— Nem hiszem, hogy egy valódi többpártrendszer idején párttitkárok lesznek a laktanyákban. Ugyan furcsa helyzet alakult ki Grósz Károly egyik kijelentése miatt. Egyik oldalról azt mondta, hogy nem szabad ezeket a testületeket párt-harcokhoz kitenni, de a másik oldalról kijelentette, hogy a fegyveres testületekben is meg kell engedni a pártok működését.

Ez a kettő tűz és víz egymással szemben. Nekem, mint parancsnoknak teljesen elképzelhetetlen, hogy négy-öt emberrel állandóan harcban álljak, mert az egyik párt ezt akarja, a másik amazt. Ez a hadsereg szétveréséhez vezetne, illetve fennállna a veszély, hogy valamelyik párt a fegyveres erők felett uralkodjon. Ezt pedig nem lehet megengedni, hisz ahol a fegyveres erő, ott a hatalom. Az elmondott problémák miatt tettem egy módosított javaslatot a párttörvény tervezetéhez. Idézem: „Az államigazgatási szerveknél, a fegyveres erőkben, a rendészeti szerveknél, a bíróságoknál és az ügyészségeknél a pártok munkahelyi szervezeteket nem hozhatnak létre, és nem működtethetnek”. Ez ugyanakkor nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy pl.: egy hivatásos katona tagja legyen a lakóhelyi pártszervezetnek.

— Milyen lehetőséget lát a tényleges sorkatonai idő csökkentésére?

— Az országgyűlés honvédelmi bizottsága a legutolsó ülésén úgy döntött, hogy még ebben az évben megtárgyalja az elégséges védelem elvét, és ebből adódóan a kis hadsereg létét és szükségességét. Ez pedig már nagy szó, hisz eddig nem is kormány-, hanem párt-döntés volt, hogy mi legyen a hadsereggel.

— Mit szólnak ehhez szövetségeseink?

— A nemzetközi katonapolitikai helyzet javuló tendenciája minket erősít. Csak két legutóbb elhangzott javaslatot hadd említsek. A Szovjetunió szerint 325 ezerben kell maximum a külföldön tartózkodó haderők számát, amíg az USA szerint 275 ezerben. Ez olyan kicsi eltérés, hogy nagyon könnyen létrejöhet a megegyezés, akkor pedig Magyarországon — mivel nem estünk a főirányba — még inkább lehet a hadsereget csökkenteni. Ezzel létrejönne a feltételek ahhoz, hogy tizenkét hónap legyen a tényleges szolgálat és hat hónapos a tartalékos. Nem igaz az — bármilyen bonyolult technikáról is legyen szó —, hogy tizenhét hónap kell a kiképzéshez. Persze, itt meg kell vizsgálni, hogy egy ilyen csökkentésnél hogyan tudjuk biztosítani a folyamatos utánpótlást, hisz a sorkötéses korosztályok létszáma éppen csökkenőben van. Mert ha előállna az, hogy nem tudjuk a létszámot sorozással fenntartani, akkor

kor a tartalékosokat kellene be-hívni.

— Többen felvették mostanában a hivatásos — zsoldos — katonaság bevezetésének lehetőségét. Önnek mi a véleménye erről?

— Itt azt kell pontosan megvizsgálni, mi mennyibe kerül. Azonban arról ne feledkezünk meg, hogy hivatásos hadsereg mellett is szükség van a tartalékos képzésre.

— Tehát ez azt jelenti, hogy hivatásos hadsereg megléte mellett is mindenkinek részt kellene venni egy viszonylag rövid kiképzésen?

— Igen. Ugyanis egy hivatásos hadsereg tartalékosok nélkül egyenlő a nullával.

— Ön tart itthon pisztolyt?

— Nem, nem is tarthatnék, a hadseregnél az egyéni fegyvereket is a laktanyában kell őrizni. Engem is meglepett, hogy kb. 140 ezer önvédelmi fegyver van kinn a lakosságnál. Nem tudom elképzelni, hogy egy polgári személynek milyen jogosultsága lehet a fegyverhasználatra. A hadseregben a fegyveres személy akkor használhat fegyvert, ha őt vagy őrhelyét megtámadják, a polgári személy vajon milyen alapon teheti ugyanezt?

— Dombóváron egy nyugdíjas funkcionárius felajánlotta március 15. előtt, hogy egy szál pisztollyal felveszi a harcot a koszorúzó MDF-tagokkal.

— Látja, ezért is szükséges, hogy bevonják a fegyvereket, mert provokátorokra mindig számíthatunk, és aki volt katona, az tudja, a fegyveres csak a fegyverek nyelvén beszél, ha támadás éri. A megyei képviselőcsoporthoz ülésén megvitattuk a fegyvertartás kérdé-

sét. Most kerül majd sor Varga Miklós akkori képviselőházi interpellációjára, aki javasolni fogja a belügyminiszternek, hogy vonják vissza az indokolatlanul kint lévő fegyvereket. Csak azoknál legyen önvédelmi fegyver, akik őrzési, vagy biztonsági feladatot látnak el. Egész biztos, ha a belügyminiszter nem ad megfelelő választ, az országgyűlés nem fogja majd el.

— Június 16-án rendes ki-képzési nap volt a hadseregnél. Ön nem parancsnok nem adott felmentést az alól, hogy a katonái megnézhessek a televízióban a temetést?

— A parancsnok nem rendelkezhet el katonai szünnapot, csak a felső vezetés, ezért felvettük videóra a közvetítést, így, aki akarja, szabadidejében megnézheti. Én — megmondom őszintén — elvártam volna, hogy katonai szünnapot rendeljen el, mivel egy honvédelmi minisztert is temettek.

Az interjú elkészülte után ülésezett az országgyűlés jogi bizottsága. Az ülésen Kilenyi Géza igazságügyminiszter-helyettes beterjesztette a tárca javaslatát, melyet Sebők János indítványa alapján dolgoztak ki. Eszerint egy új negyedik fejezet iktatódná be a meglévő alkotmányba — fegyveres erők címmel. Az új fejezet rendelkezik a fegyveres erők irányításáról, orgászon belüli- illetve országon kívüli felhasználásáról és arról, hogy tartós jelleggel mely szerv hozzájárulásával állomásozhatnak az ország területén külföldi fegyveres erők.

Gyórfy Árpád

MUTATVÁNSZÁM

D Á T U M

3

Banga Ferenc

Czakó Gábor

Rémmesék

A zene nem ismer határokat

Az idő tájt, amikor minden tekintetben a nagy szovjet elefánt volt a példaképünk — hogy mit ne mondjak, az ottani violinkulcs nyitotta vón már szinte az itteni zeneszékényeket — kiutazott Moszkvába a magyar zeneművészek küldöttsége. Valami békemuzsikusi világtalálkozóra — halál az imperialista dallamokra alapon.

A bemutatózó szerklin a fogadó ország egy főművésze egyszerűen hipp-hopp, odaszólt Kodály Zoltánhoz és ékes magyarsággal megszólította:

— Tanár úr, megismer?

Kodály nézte az illetőt jobbról is és balról is és ismerősnek találta.

— Tanított engem az Akadémian.

— Valóban...

— Én vagyok a ...

— Ó, persze, na! S mondja mit csinál maga itt Moszkvában?

A művész belekarolt a Tanár úrba és elvonta kissé a bennszülöttek kandi füleitől. Súgva válaszolt:

— Én vagyok itt a Duna-jevszkij!

Pártok, politika, ingyenmunka

A napokban apró betűs közlemény adta hírtül az újságokban, hogy megalakult a Környezetvédelmi Munkapárt, mely mindjárt felhívással is fordult — nos, nem a társadalomhoz, hanem az iskolás gyerekekhez. Társadalmi munkára, a közterületeket elborító hulladék eltakarítására szólították fel őket.

Nem tudom, kicsodák-micsodák állnak e kezdeményezés mögött, mert nem derült ki a közleményből. Hadd legyenek jóhiszemű és hadd feltételezzem, hogy jó szándék vezeti őket. Mégis azt kell mondanom, hogy az a jó szándék igencsak szerencsétlen formában ölt testet. Nem mintha elvitátnám a jogot bárkitől is a pártalakításra. Csakhogy a pártok politikai küzdelemre való, átfogó politikai elgondolások megvalósítására szolgálnak, és olyan érdekek kifejezői, amelyek az élet legkülönbözőbb területein egyaránt megjelennek. A hulladékeltakarítás, a közterületek tisztasága fontos dolog ugyan, de nem politikai feladat. Ilyen célra pártot alakítani nem való.

A legáltalában értelmezett környezetvédelem persze már sok szállal kapcsolódik a politikához, de a nyugati környezetvédő pártok (a Zöldek) eddigi története azt mutatja, hogy ilyen alapon sem könnyű világos politikai programot kidolgozni. A magam részéről úgy vélekedem, hogy nálunk ötletes kezdeményezésekkel fellépő környezetvédő mozgalomra nagy szükség van ugyan, de környezetvédő pártra aligha. Annál is kevésbé, mert a különféle pártok programjai kitérnek a környezet megóvásával kapcsolatos feladatokra is. Természetesen ez csak a magánvéleményem, és távol álljon tőlem, hogy bárkit is hibáztassak, ha a környezetvédelemnek önálló pártalakításával kíván nyomatékot adni. Akkor azonban ki kell dolgozni a probléma politikai összefüggéseit is, vagyis olyan átfogó politikai elgondolással kell előállni, mely a környezetvédelmi elképzeléseket szerves részként foglalja magába.

Az apró betűs közleményben szereplő ún. Környezetvédelmi Munkapárt ezt nem teszi meg. És arról sem tudok, hogy bármikor is kapcsolódnék a közvélemény előtt eddig ismerté vált és tömegakciók szervezésében már helyüket megálló környezetvédelmi mozgalmakhoz.

Am de más aggályom is támadt a Környezetvédelmi Munkapárt közleményének olvastán. Bármenyre nemesnek és hasznosnak tűnik is a kezdeményezés tömeges arányú környezetvédő társadalmi munkaakciók elindítására, szem előtt kell tartanunk két tény. Az egyik az, hogy a kommunista párt diktátúra az évtizedek alatt messzemenően lejáratja a köz javára végzett ingyenmunkát, hiszen a tetszetős jel-

szavak sokszor (így például az ún. kommunista szombatok esetében) jobbra arra szolgáltak csak, hogy a dolgozóktól megvonhassák jogos járandóságukat. Az embereknek ez is a kedvüket szegte, hogy míg ők a közjóért fáradoztak, a köz magá (vagyis inkább a közérdek képviselőit kisajátító állam) nagy-ravagyó és okatlan tervek megvalósítását hajszolta, és túlméretezett, nehézkes gépezete nyaklód nélkül szórta a közpénzeket, felemésztette a közvagyonot.

A másik alapvető tény, mely megfontolandóvá teszi, hogy indokolt-e a társadalmi munkában megnyilatkozó bizalom, már az előbbiből következik. Csak olyan rendszerben és csak olyan rendszernek érdeme néhanapján — kivételes, rendkívüli helyzetekben — akár ingyen is dolgozni, amely a hétköznapokon rendet tud tartani a gazdaságban és a közigazgatásban, érdeme szerint megfizeti a munkát és olyan tervekét kíván megvalósítani, amelyeket a társadalom a magáénak vall. Vagyis: csak demokráciában érdemes áldozatot hozni, de a demokráciára többek közt épp az a jellemző, hogy ilyen áldozatot csak rendkívüli időkben kér az állampolgároktól.

Ha nem helyeslem a pártalakítást környezetvédelmi részfeladatok jegyében, ha általában ellenzem is az ingyenmunkát, még helyénvalónak ismerhetek el minden kezdeményezést, mely helyi, közszéköpolitikai vagy közszéköfejlesztési feladatok megoldására irányul. Valóban szükséges, hogy ezek végett megmozduljanak az emberek, és erőfeszítéseiket különféle egyesületek vagy valamely feladatra alkalmilag létesített bizottságok fogják össze. Ilyen testületekké alakulhatnak esetleg a helyi népfrentbizottságok is. Azt azonban nem szabad elfelejteni, hogy mindez még helyi szinten sem pótolja a politikai döntéseket.

A közszéköpolitikának, a helyi fejlesztési tevékenységnek a nagypolitika szabja meg a kereteit. A nagypolitika viszont a pártok kereteit közi, a pártok révén valósul meg egy demokráciában. És épp az tesz valószínűvé a nagypolitika politikai szervezeteit, hogy az országos politika dolgaival sajátos, kidolgozott elgondolása van, amit a parlamentben képvisel és aminek a közélet, az államélet különböző ágazataiban igyekszik érvényt szerezni.

Nem elég fölvenni a „párt” elnevezést — országos koncepciókban kell politizálni. És demokráciába aligha illik olyan szervezet, mely tén csak azért nevezi pártnak magát, hogy elvonja a közönséget az érdemi politikától, a valódi pártoktól.

Gadó György

Vas István Teleki Pálra emlékezett

„Ő úgy szolt, hogy elhallgatott...”

— Milyen lelkülettel írta több mint három évtizeddel ezelőtt azt a verset Teleki Pálról, ami nyomtatásban most jelenhet meg először?

— Nézze, őszintén szólva, olyan lelkülettel, amilyennel az ember 1956-ban létezett. Egyébként én ugyanilyen lelkülettel voltam már 1948-49-től kezdve, s minél tovább tartott, annál kétségbeesettebb állapotban. Persze, ha azt tudtam volna, hogy ötvenhatban mi következik, nem lettem volna annyira reményvesztett állapotban. Valamennyire megnyugtató volt, hogy ennyi életerő van még Magyarországon...

— Míg 1944-45-ben a Mesternek kellett rejtőzködni, az ötvenes években a verseit volt kénytelen rejtgetni.

— Igen... Hát nem ez az egyetlen vers, amit nem tudtam kiadni egészen mostanáig. Most néhányat kötetbe tettem azok közül, melyeket valamikor az ablak réseiben dugdos-tam... És akkor ötvenhat októberében megváltoztatta ezt a lelkiállapotot... Október után már nem írtam volna meg ezt a verset.

— Miért? Akkor más „szerepet” kapott Teleki Pál az ön szívében, elméjében? Vagy október 23-a után már másképpen foglalkoztatta Teleki?

— Még csak azt sem mondhatom, hogy Teleki különösképpen foglalkoztatott.

— Én pedig azt hittem, hogy igen, mégpedig azért is, mert a második zsidótörvényt ő fogadtatta el a Parlamenttel,

tehát bevezetése az ő nevéhez fűződik.

— Ismeri Radnóti naplóját, ami most jelent meg?

— Hogyne... Az április 3-án tródit sorokra utal, ugye?

— Csak egy mondatot írt, hogy Teleki öngyilkos lett. De ahogyan az le van írva, s ami között van leírva, az döbbenetes. És tudom, hogyan érintette Radnóti is Teleki öngyilkossága, hiszen akkoriban naponta együtt voltunk. Engem nem a Teleki iránti szeretet, illetve „nemszeretet”, vagy a személye iránti érdeklődés inspirálta a vers megírására, hanem az a tette, az öngyilkossága... Ami példátlan volt nemcsak Európában, majdhogynem az egész világtörténelemben. Fantasztikus, hogy egy politikus ilyen mélyen felelősnek érezte magát azért, amit csinált... Ez a mai napig is páratlan.

— Árvitt értelemben ez valamiféle példa is lehetne?

— Ha minden politikus, aki elrontott valamit, fogná a revolverét és öngyilkos lenne? Na, nem. Akkor az effajta öngyilkosság devalválódna.

— Nagyon árvitt értelemben gondoltam. Ugy értettem a kérdést, hogy eljárnak-e a hibát elkövető politikusok — nem az öngyilkosságig — a belátásig?

— Napjainkban például?

Hát mik derültek ki? Milyen súlyos mulasztások, tévedések, bűnök? Ki az, aki ezekből egyet is magára vállal? Hogy én voltam a hibás, mert nem akadályoztalak meg, vagy nem tartottalak vissza. De nemcsak arról van szó, hogy hol vannak

ezek az emberek Magyarországon, hanem a világon? Chamberlain például öngyilkos lett? Pedig az ő politikai magatartásának is voltak súlyos következményei... Vagy Churchill, aki az öngyilkosság után kijelentette — én magam hallottam a londoni rádióban —, hogy Telekinek fönntartanak egy székét a békekonzferencián. Legalább a homlokára csapott, hogy bizony, megfelejtettek-e róla? ...S pontosan itt hangsúlyozom újból Teleki páratlan tetteit.

— Vagyis nem helyesli egyértelműen a politikáját. Hiszen voltak tévedései. Például a második zsidótörvény is... A húszas években a botbűntést is be akarta vezetetni.

— Persze, néha egész zagyva dolgokba is belement volna... De ilyen felelős(!) miniszterelnök nem volt több! Büszkéek lehetünk rá!

— Valamilyen szomorú büszkeséggel? Vagy ennyire el lehet vonatkoztatni a dolgokat?

— Nézze, nekem nem szomorú. Mert magyar volt, aki képes volt ezt megtenni. Teleki valami megváltó cselekedetet csinált Magyarország nevében. Ebben volt valami krisztusi.

— Térjünk vissza a vershez, amivel kapcsolatban Piroška néni azt mondta, s ezt ön is megerősítette, hogy tulajdonképpen csak azért fogadott, mert a Teleki-versről érdeklődtem, no és azért, mert Szekszár-don élek.

— Ez nagyon kedves, hogy megjegyezte. Mert egészségi állapotom miatt nem szívesen

nyilatkozom már... Egy szekszárdi lányba voltam először szerelmes. Nyolcévesen a kilencesztendősnökönkövémbe. Gyerek voltam még. Most meg nagyon örülök, hogy ilyen öreg vagyok. Mert nyugodtan megmondhatom, hogy szívesen beszélgetek magával. S nemcsak azért, mert ennyire ismeri a verseimet és a kötetemet...

— Teleki Pál emlékezete... Miért éppen most közölték?

— Hát, elővettem, mert most már ezt is lehet. Semmim sem jelent meg 1949 és 1953 között. De lényeges versem 1956-ig nem látott nyomdagépet. Meg sem mutattam senkinek az akkoriban írt sorokat. Nem akartam bajba hozni a barátait. Mert az is bajt hozott volna, ha valaki tudott volna a rejtgetett versekről. Pedig voltak olyan barátaim, akik mindent vállaltak volna.

— Tudom, hogy most is vannak barátai. Sőt, azt vallják a fiatal költők, hogy ők Vas István fogadott fiai.

— Igen, hát sok, sok... Mondhatom, hogy régóta sok fiam van. Fiaim közé tartozott Juhász Feri, sőt még Nagy Laci is, aki persze néha szófogadatlant fiam volt, de a szellemisége...!

— Ne haragudjon, de én még ezek után is visszakanyarodok a Vershez, ami felelesztett bennem egy kérdést — vagy talán megállapítást. Úgy tűnik, hogy ma Magyarországon mintha ismét feléledőben lenne az antiszemitizmus.

— Nézze, nem nagyon tudok hozzászólni, mert nem járok sokat az utcán, az emberek között. Sajnos, már kiestem az életből. Bár, mondják ezt az ismerőseim is. Nézze, ha valami baj van, ha valami probléma van, akkor majdnem mindig jön az antiszemitizmus. Az a legkönnyebb. Ugye? Ezt egyszerűen tudomásul kell venni! S ha már Telekinél tartunk: amennyiben egy ilyen ember, egy ilyen nagy koponya, egy valóban európai nívójú tudós is képes volt az antiszemitizmusra, akkor mit szóljunk egy százszorososan elbutított tömeghez? A futballpályákon ordító zókhoz? Akiket én ismerek és akiket én szeretek, azok között nincs... Bár, azok között is néha... Hát, mit csináljunk? Aki ezt nem tudja tudomásul venni, menjen ki Magyarországról. Én nem megyek! Nem mentem ki harminckilencben sem... — Hol volt a negyvenes évek közepén?

— Komplikált és bonyolult... Most voltunk Izraelben. Ott két fát ültettünk. Tudja, Izraelben mindazoknak a nem zsidóknak, akik egy zsidót megmentettek és ezt igazolják, egy fát ültetnek, rajta a nevükkel. Nagyon kevés a magyar név, ami azt hiszem, nem azért van, mert kevés az ilyen magyar... Mi két embernek ültettünk fát: Otlík Gézának — nála voltam én 1944. október 17-től a felszabadulásig. A másik pedig Hergét Józsefné. A neve ellenére ritka szép magyar parasztasszony volt. Piroskát ő bűjtatta, vele együtt szinte egy egész falu, hiszen az ott élők valamennyien tudták, hogy álneven él.

— A húszas évektől Magyarországon is erősödött az antiszemitizmus.

— Az angolok már kikérték a zsidókat a középkorban. Aztán néhány század múlva visszafogadták, de addigra az angolok már igen jó kereskedők voltak, tehát nem volt mit tanulniuk a zsidóktól... Mi meg átvettünk tőlük egy csomó dolgot. Piroška szerint valójában az antiszemitizmusban az a titkos dűh bújjik meg, amiért a kereszténységet a zsidóknak köszönhetik. Ezt én nem mondom, hogy így van. Ez csak szellemes. De van benne valami.

— ...s a forrongó évezredek átlásak te nem voltál sohasem hibás?...”

— Igen. Ezt írtam meg egy versemben. Soha nem lehet csak az egyik „fél” a hibás. Bár, ezeket a sorokat most Izraelben a fejemre olvasták... Pedig több, mint ötven évvel ezelőtt írtam.

— Megbocsát, ha azt kérem megint, hogy kanyarodjunk vissza például 1956-hoz?

— Kérdezzem nyugodtan, nálam nincs tabu téma.

— Egyérett-e Pozsgay Imrével, amikor a közelmúltban az 1956-os eseményeket népfelkelésnek minősítette?

— Ellenforradalom? Forradalom? Népfelkelés? Hát nem mindegy, hogy nevezzi? Valamiféle megváltás volt. És az hiszen, ez a lényeg. Sok mindentől megszabadította az országot, utána megváltoztak a dolgok.

— És napjainkban? Mi a véleménye a mai politikai helyzetről?

— Ehhez én nem értek. Önkéntlenül hat rám, hogy ez már nem nekem készül. De ha nézem a televíziót, s nagyon figyelem, hogy kik és mit beszélnek, nem növekszik a bizalmam. Bár, azért valami elkezdődött....

V. Horváth Mária

D Á T U M

„Nincs eldobni való ember”

Akár egy próféta. A fehér szakállú, kimért mozgású kortalan ember nap mint nap feltűnik Dombóvár utcáin elválaszthatatlan kiskocsijával. Abból él, amit mások értékelen öcskaságnak tartanak, eldobnak, vagy nem becsülnék annyira, hogy felvegyék. Öcskasavassá érdemesült biciklisárvádó, fogát vesztett létra, óriásszögekkel tűzdelt lécek, halomba kötött újság a gumikerekű kordén. Kimérten, néhány szót tanító módjára megnyomva, hangsúlyozva mondja: a régi szerkezetek, a jó öreg szerszámok többet érnek a maiaknál. Más az anyaguk, más a megmunkálásuk. Némelyikük valóságos remekmű. Minden átmenet nélkül az emberiség múltjáról, csodáiról folytatja a véletlen disputát. Az ókorban ismert tízes számrendszer, a folyamvölgyi városok és a felfoghatatlan technikával emelt piramisok... Állunk a dombóvári utcaszélen és megbabonázva hallgatjuk Fehér Lászlót.

— Már az iskolában kedveltem az olvasást, a régi dolgok nagyon izgattak, ami feladásba merült — a kocsiúdra támaszkodik, nem siet, megadja a módját a beszélgetésnek.

— Olyan rettenetes hibák történtek a történelemben és kérem szépen a tudomány vétekében abban, hogy nem arra hasz-

„Olyan rettenetes hibák történtek a történelemben és az emberek nem tanultak belőle...”

nálják, hogy abból az emberiségnek haszna származzék. Például a vízzőn előtti időkben, a letűnt korokban is ugyanezt csinálhatták, mint most. Hiába, nem tanultak... Az embernek magából kell kiindulnia, manifesztálni és a negyedik, tizedik generáció ér oda, hogy az ember igazán em-

ber legyen, megtalálja az emberi arcát.

— Hogy mi hiányzik ehhez? — felvonja szemöldökét, végigsimítja szakállát és mint egy mitológiai alak felel meg rá: — Az, hogy az ember rátaláljon önmagára. A saját atyjára, Krisztusára a szeretet által. Én katolikus vagyok, de nem

járok templomba. Vannak könyveim, nemrégien vettem meg a Sziriát oszlopait. A csodálatos, ismeri? Akkor meg ott van a Móföld, a Csicsák István írta — ezt tartják az emberiség bölcsőjének. A Csendes-óceánon egy sziget volt ez, 64 millió évet számolt, nagyon régen elszűnyedt.

— Mindig szerettem olvasni. A fűtőháznál egyszerű munkás voltam. Ismeri a gőzösöket? A masinából a pernyelerekódást kellett eltávolítani, kidobálni.

Egy másik szférába kívánczik, mint egy evilágra csöppent tiszteletre méltó furcsa szerzet. Nem fészeng, nem érzi szorítóan materiálisnak ezt a létet. Egy maga által felépített külön világban él. Hogy tanulható volt, hivatásává válhatott volna a gondolkodás... Mintha nem hallaná.

— Tetszik tudni, lehet, hogy valaki tanul, akkor bizonyos dolgokra nem terjed ki szorosán a figyelme. Én, ha megyek, időmilliomos vagyok gondolatban.

Milliárdosnak is mondható, hiszen egész nap úton van. Jár, figyel, lát, töpreng és éjszakáig olvas, rádiózik. Tervei? Egyetlen dolog. Az, hogy boldog lehessen. Másként nem lehetséges csak belső békével, az Isten megelégsével. És azzal a sajátos életfilozófiával:

„Én, ha megyek időmilliomos vagyok gondolatban”

— Ha például varrok, vagy akármicsodát csinálom és mondjuk egy tű leesik, én megkeresem, felveszem. Épp ilyen érték szellemi értelemben az, hogy amint a Bibliában írva van: menjetek az utak és a kerítések, a sövények mellé és keressétek azokat az embereket, akik kisodrótak, a mindennapi élet periferiájára, segítsetek a társadalomba és a közösségekbe való visszahívásra. Nincs el-

dobni való ember. Ehhez kell a művészet, kellene okos és bölcs emberek, akik fölül tudnak magukon emelkedni. Mert lehet akármilyen is a politika, mondhatnak a pártok, politikusok sokfélét, aki a belső békéjét nem találja, nem vezethet. Az soha nem hajol le, nem simogatja meg az elesettek fejét.

Sáth virul, de Tolnán ki pirul?

„Szurkolok azért a régi tanítványoknak is.”

Az általában botrányoktól, viharoktól mentes Tolna megyei sportéletben nagy port vert fel az 1987 nyarán kirobbant Sáth-ügy. A Tolnai Vörös Lobogó nagy nemzetközi sikereket ért el az asztalitenisz-csapatának (BEK-ezüstérmék, serdülő és ifjúsági Európa-bajnokságokról) csaknem egy évtized alatt hazahozott dobogós helyezések garmadája, köztük világraszóló Európa-bajnoki győzelmek) vezető edzőjét Sáth Sándort, a színpadok mögött zajló beháborúban — ahogy mondani szokás — „lámpára tették...”. A tolnai egyesületi vezetés — maga mögött tudva a helyi párt-, állami és sportirányításban lévő, Sáth Sándorral egyenlőségű, eredményessége, szókimondása miatt igazándiból nem szimpatizáló politikai vezetők támogatását — döntését, megpróbálta megilletve kimagyarázni, de kilógott a lóóláb. Az 1987 nyarára kialakult helyzetért ugyanis csak a sikerkövacs tréner tettek felelőssé, aki — véleményük szerint — egy személyben dönt a nem rá tartozó kérdésekben is, módszereit a közben már felnőtte váló kislányok nem fogadják el, s akivel nem akarnak és tudnak dolgozni a jövőben.

A hatodik X-hez már akkor is közeledő edző, ha nehezen is, hosszas hiábavaló igazságkeresése után lenyelte a békát. Ami nem lehetett könnyű, hiszen a tolnai pingpong atyámszereplőjének számító, szakmai berkekben is elismert Sáth Sándort tulajdonképpen egyszerűen kirúgták. Az ügy óriási dacot váltott ki belőle. Nem az érdemei elismerése melletti (a szóval eléggé elcsépeelt, de neki tényleg voltak ilyenek) korai nyugdíjaztatásának lehetőségét kereste, hanem szedte a sátorfáját és Miskolcon a Borsodi Építők Volán női pingpongból típikusan *szürke szakosztályánál* vállalt állást. Ez az oka annak, hogy sokan szinte semmit sem tudnak Sáthról: nincs annyira reflektorfényben, mint tolnai edzősködése idején, így már-már picit kezdett feledésbe merülni a neve. Azonban az elmúlt napok, hetek eseményei törvényszerűen kiváltották, hogy a honi pingponglétszám újra róla beszéljenek. A borsodi újság a következő kommentárt fűzi a BOEV asztalitenisz-zó lányainak, de inkább lánykájának a MOATSZ Kupa utánpótlás seregszemléjén elért eredményeihez: a miskolci női asztalitenisz-zók utoljára több mint két évtizeddel ezelőtt értek el hasonló sikereket, mint Sáth Sándor tanítványai. Az eddig még jobbára a „futottak még” kategóriába tartozó miskolciak megnyerték a serdülő csoportversenyt, csaknem teljesen ez a gárda az ifik között az előkelő második helyen végzett, míg a serdülők között a ma már favoritnak számító Simon Nóra harmadik lett.

— Hamarosan Miskolcon is Sáth-korszakról beszélnek majd az emberek? — kérdeztük a sikerektől még nyugodtabb, kiegyensúlyozottabb, korát meghazudtolóan fiatalos edzőt.

— Igen, ez a távoli cél — mosolyodik el. — Az efelé vezető göröngyös úton megtettem az első fontos lépéseket.

— Nagyon kellett ezek a sikerek a „tolnai tüske” miatt is. Noha, jól tudom, az a bizonyos lelki seb már beheggedt.

— Nem hiszem. A siker önmagam, a munkám igazolására kellett. Az engem megfűró tolnai vezetők ténykedése, véleménye teljesen hidegen hagy, keresztülnevezek rajtuk. A tolnai gyerekeket, akiket még abszolút újoncként én és az ESMTK-ban dolgozó fiam indítottunk el pályájukon, szeretem, és őszintén szurkolok nekik. Csak egy esetben nem: ha mostani tanítványaimmal, Simonnal, Fesztel, Horváthtal és a többivel kerülnek szembe.

— A tolnai távozása óta eltelt másfél év az ön malmára hajtotta a vizet. A tolnai utánpótlást egyszál-egymagában Herczig Judit reprezentálja, a nálánál nem sokkal kisebb tehetségű gyerekek, mintha kezdenének elszűrődni.

— Provokatív kezdés, de nem tud vele csöbe húzni. Tegye fel inkább ezt a kérdést az illetékeseknek a pártbizottságon, a tanácson, az ifjúsági és sportosztályon. Mondtam már, nem érdekel, hogy mi történik, vagy nem történik egykori sikereim színhelyén.

— Hűvös elegancia ide vagy oda, hihetetlen, hogy nem von néha párhuzamot...

— Hm... Én utánpótlásfronton is úgy adtam át a szakosztályt, hogy az a rangsorban stabilan a harmadik volt. Most a BOEV-vel én vagyok a harmadik és a másodikik harcolok. A tolnaiak jelenleg jóval mögöttünk lehetnek.

— De javíthatnak-e a hátralevő versenyeken?

— Nem vagyok ellendruker: úgy legyen! A tények, eredmények ugyanis beszélnek, a versenyévad végén lesz igazán aktuális a kérdés.

— Simon Nóra az első számú ütőkártyája, de a dolog pikantériája, hogy neki éppen a sérüléséből már felépült Herczig Judit tehet keresztbe, mondjuk, elüti az EB szerepléstől.

— Szomorú lennék, ha így alakulna a dolog, ugyanis versenyzőmet a legjobbnak tartom. Egyébként a másik vetélytárs sem sima ügy, ugyanis Pintér Ildikónak, a sors iróniája miatt éppen a fiam, Sáth Gyula az edzője. Majd meglátjuk.

Mezey-team — lent

Ki-ki vérmérséklete, habitusa szerint értékeli, véleményezi Laczkó Mihálynak, az MLSZ új elnökének eddigi döntéseit, megnyilatkozásait. Még nem telt el egy hónap sem beiktatása óta, de úgy érezzük, az elnök szakítani akar a múlttal. Megpróbál valami változást kicsikarni. Hivatalba lépése előtt még úgy volt, hogy jövőre végleg eltűnik az osztályozó a magyar labdarúgásból, de aztán mégis maradt. Annak ellenére, hogy a csapatok nagy többsége ágált ellene, hiszen csaknem a mezőny felét — a kiegyenlített erőviszonyokból következően — fenyegette a kiesés. Ami a szurkolóknak, a sportközvéleménynek kifejezetten jó, hisz nagyobb lesz a bizalom a bajnokság tisztaságát illetően. A bundálanításnak, a megelőzésének egyik fontos eszköze lehet ez a döntés.

Az elnök egy másik fontos lépésének érzem, hogy a napokban tárgyalt az újfent külföldre száműzött Mezey Györggyel. Világos a szándék: az egyik legképzettebb elméleti és gyakorlati szakembert szeretné megnyerni a lassan már csak két évtizede a retorika színjén létező utánpótlásnevelés ügyének. Laczkó nem felejtette el, hogy Mezeynek volt, és talán van is, egy hosszú távú programja a sportág megreformálására vonatkozóan, amely szakberekben osztatlan elismerést aratott. De a válogatottnak szereplése és a kirobbant bundaügy, az MLSZ katolikus helyzete miatt ennek időarányos megvalósítása még szóba sem került. Amint Mezey joggal nehezményezte.

Most Laczkó megkereste, remélhetőleg létrejön egyfajta kompromisszum. Nagy szükség lenne egy lent létre jövő Mezey-teamre. Hogy e team irányítását, ellenőrzését alapján dolgoznának a „Mezey-dolgozatban” megálmodott megyei labdarúgó edzőtáborok, vagy kollégiumok. Ebben a teamban találnék helyet Bicskeinek, de a Kölnből hamarosan visszatérő Kistelekeinek is. Itt adnék feladatot azoknak az idős, nyugdíjas jó szakembereknek, akiket az MLSZ — nem tudni, miért? — mellőzött.

Négy-öt év után valaminek már érződnie, látszódnia kéne. A ma ismét bálványozott hollandok is 1978 után valami hasonlót tettek, és íme... A nyolcvanas évek közepén — néhány válságév után — újra rájuk figyel Európá.

Bálint Gy.

HUNGARIAN

MUTATVÁNSZÁM

Mindig maradnak szemtanúk

Negyvenöt éve történt

Ágira gondolok most, zsidó barátomra, aki 1965. őszén megvált jó hírű gimnáziumunktól és a várostól, Sopronból, hogy további tanulmányait a budapesti zsidó gimnáziumban folytassa. A történet, amiről elment közülnök, többünket megrázott. Valaki, társai közül, hirtelen haragjában azt mondta neki: te büdös zsidó! Ekkor tudtam meg én is, hogy Ági zsidó, szülei pedig a háború után tértek haza Dachauból.

A készülődés néhány napjaiban közelebből is megismerkedhettem szüleivel, akik látszatra semmiben sem különböztek a többi felnőtől. Egyik nap, amikor felszaladtunk hozzájuk éppen az osztrák televíziót nézték: zsidó énekesek daloltak héberül. Különös és szép volt a daluk. Az előadás után olyan „élményben” volt részem, amilyenben sem előtte, sem utána még nem volt.

Amikor a bemondó németül megszólalt rosszul lettek mind a ketten. Döbbenet, földbe gyökerezett lábbal álltam az ajtó mellett, vártam, hogy Ági valamit tegyen, de ő meg se szólalt, hanem karon ragadott és becipelt a szobájába. Elnézést kért tőlem, hogy lelkiileg nem készített föl a szüleivel való találkozásra. Mint mondtam, fogalma sem volt róla, hogy nem ismerem részletesen csa-

ladjuk tragédiáját. Majd elővett egy fényképalbumot, képeket nézegettünk a „testvéreiről”. Megtudtam tőle, hogy édesanyjának első férje két gyerekkel, apjának pedig az első felesége három kislánnyal együtt elpusztultak a lágérbán, valahol Németországban.

Akkor találkoztam közelebből a háborúval.

Később pedig Bonyhádon: Fanny néni személyében, aki szintén megjárta a pokol bugyrait, Auschwitcot. Emlékezett még Mengelére, soha nem szűnő éhséget érzett az ehetetlen csalánleveles és csalánfözelékek, a félig rothadt krumplik és félig főtt marharépak után, még így 45 év távlatából is.

A hatgyerekes családjából csak ketten éltek meg a tábor fölszabadítását követően. Mielőtt hosszabb beszélgetésünkre sor kerülhetett volna, Fanny néni ez év márciusában, egy csendes éjszaka elvitte keserű élményeit a túlvilágra. Életében titkolta, hogy férjének első felesége két fiával és kislányával együtt elpusztult az egyik haláltáborban.

Házasságukból egy fiú és egy lány született. A kislány a Judit nevet kapta, talán azért adta a férfi elhunyt lánya nevére a kislánnyaké, hogy ezzel is halott gyermekére emlékezzék, aki a legkisebb és aki legkedve-

sebb volt apjának korábbi életében.

Hogy mindezt miért említtem? Ma, július 1-jén negyvenöt évvel ezelőtt a bonyhádi gettóból elszállították a szekszárdi, a bátaszéki a Bonyhád és környéki zsidókat. Kölcsönkaptam a könyvet, amit Eisner János írt a bonyhádi zsidók története címmel, és ami 1965-ben jelent meg magánkiadásban Tel-Avivban.

Az író maga is ebből a gettóból indult el a halálgyárak felé. Azon kevesek közé tartozott, akik túléltek a deportálást;

„Mindig kellene a szemtanúk — mondta. — Figyelmeztessenek bennünket, kiabálják világá szenedéseiket, hogy ne legyen több holocaust.”

Emlékezzünk mi is rájuk.

A 45 évvel ezelőtt történtekről így beszél az író, Eisner János:

„1944. július 1-jén délután két órakor kezdődött meg családtagjaink bevagonfrozása. Itt már a helyi hatóságoknak semmi szerepük sem volt, mindent az idegenből iderendelt és ennélfogva ismeretlen csendőrök intéztek. Ennek dacára sem lehet azt állítani, hogy ezek a vadnak és durvának nevelt emberek a szükségesnél durvábbak lettek volna.

A vagonok egy részét a tehérpályaudva rampájához tolták, más részük a rampán kívül állott és ajtajukhoz kis létrát támasztottak és így folyt le a vagonok megtöltése.

Minden vagonba 70 személyt kényszerítettek beszállni, noha köztudomású, hogy egy ilyen vagon 40 ember szállítására alkalmas csak. (Rosenberg Ignác az öt szállító vagonban 83 személyt számolt meg.)

Minden vagon belsejében kétoldalt padok voltak, középen a földön egy halomban sárgarépa, káposzta, saláta. A vagon egyik végében türlék—vödör.

És hetven ember, a legkülönbözőbb korú, vérmérsékletű, idegállapotú férfi és nő!

Mindenkiben működik az életösztön, magának vagy a gyerekének egy talpalatnyi helyet biztosítani, lehetőleg távol az ürülék—vödörtől, amelyre pedig mindenkinek szüksége lesz! Viták, talán még kisebb tetlegességek is megestek a felkorbácsolt idegállapotban.

Délután 6 órakor bezárták kívülről a vagonok ajtaját. Ezzel megszűnt a kapcsolat a külvilággal, a szabad levegővel. Az imént még felkorbácsolt idegekre most ráült a halálos félelem nyugalma és csendet parancsolt. Csak itt-ott csuklott fel egy hisztérikus zokogás. A nyári nap lemenőben volt, ferdén pásztázó sugarai belöpdökdáltak a vagon bedrotozott ablakán és kísértetiesen világlították meg a vagon foglyainak arcát, gyermekekét, akik kérdőn néztek szüleikre, hogy hová utaznak? És felnőttekét, akik e kérdésre maguk sem tudtak felelni.

Néhány perc múlva a mozdonny durván rántott a vagonokon. Az emberek akik álltak, előreesetek, akik a lécákon ültek, oldalt billentek.

A vonat elindult!

Csak az irányítói tudták, hogy ez a Halál vonata.”

Veress Éva fotó: K. A.

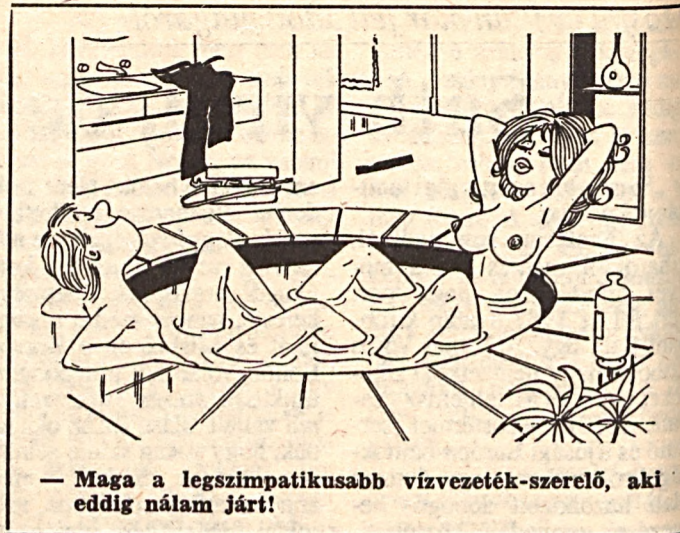
POÉNVADÁSZAT

●	1	2	3	4	5	6	7	●	8	9
10										
11								12		
13							14			
15		16						17		
18				19						
20			21						22	
23					24					
25							26			
●	31									32
33			34					35		
37		38							40	
41					42				43	44
●	45						46			47
48							49			
50		51					52			53
54			55					56		●
57		58								
59					60			61		62
63				64				65		66
67							68			69
70			71			72				73
74										75

1. Bertolt Brecht ismert drámája. 2. Shakespeare színműve. 3. ... Gardner. 4. Lenből készült batiszt. 5. Parány. 6. Kicsinyítő képző. 7. Osvezér. 8. Hordótlapzat. 9. A vicc poénja 1. 10. Transzformálás. 11. Zsidó szerep. 12. Zenei félhang./Görög múza. 13. Dél-amerikai füves síkság. 14. Kuruc ezredes (Tamás)/Mátka. 15. Római 2. 16. Arab kalifa volt./Zongoraművész (Lev). 17. Francia arany./Jellel lát el. 18. Ingotag ülőhely! 19. Tudósunk (Sándor)/Fűvősegyütes. 20. Sérülés. 21. Kiss me, .../Kamionjelzés. 22. Newton. 23. Női név. 24. Pecunia non .../Férfinév. 25. Abrosz. 26. Északi fillér./Arzén vegyjele. 27. Három oroszul. 28. Kabarészerző (Károly). 29. Ellenérték. 30. Dülledék. 31. Szakpedagógus./Fejresz. 32. Olasz város. 33. Mongol uralkodói cím. 34. Felesége van./A száj része. 35. Kamionjelzés./Gubós növény. 26. Csúcs./Tolnai község lakója. 37. Római 1050. 38. Doktrina./Az egyik nem. 39. Ismét. 40. Mozogni kezd!/Magányos személy. 41. Hozzám cipel. 42. Keret./Svájci üdülőhely. 43. Idegen levegő./Keleti férfinév. 44. Római 500./Fölébe omlik. 45. Fonalat erősít./Logaritmusrés. 46. Magasnyakú női blúz. 47. Paprikának van!/Művész (Andrea). 48. Szűrős szagú gáz. 49. Kalatárgy./Bódít. 50. Rádium vegyjele. 51. Mázol. 52. Futómadár./Pest megyei község. 53. Este, Romában./Aminosav-féle. 54. Trinitrotoluol. 55. Csapatmunka./... vidi, vici. 56. Lengyel focista./Éhség része! 57. Járunk rajta. 58. A vicc poénja 2./Finnugor nép. 59. Red ..., folyó az USA-ban. 60. Pityereg./Filmszínház. 61. Víz sportoló./Nógrádi község. 62. Egyletben van!/Gonosz törpe. 63. Lopakodik. 64. Hosszmérték./Csak, Bécsben. 65. Fehérnemű./Női becenév. 66. Egye!/Ehető csiga. 67. Angol színész, rendező (Peter). 68. Francia folyó./Igeköző. 69. Nomen./Nátrium vegyjele. 70. Hasonlóságot jelöl. 71. Kihalt török nyelv. 72. Sakk döntetlen. 73. ... verbale, szóbeli jegyzék. 74. Rendcsinálás. 75. A három testőr egyike.

A megfejtéseket a Dátum szerkesztőségébe küldjék be szerdán éjfélig. A helyes megfejtők között 5 db 100.- Ft-os könyvtalványt sorolunk ki.

— Maga a legszimpatikusabb vízvezeték-szerelő, aki eddig nálam járt!

A falu visszakéri

Faller Dezső részére
MSZMP Városi Bizottsága
PAKS

Tisztelt Első Titkár úr!

A Magyar Demokrata Fórum Dunaszentgyörgyi szervezete nevében szabadjon szíves figyelmét az alábbiakra felhívunk:

Az MSZMP kezelésében (a tanácselnök szerint a község dunaszentgyörgyi Párház szinte egész évben üresen áll, évi kihasználtsági foka csak órákban mérhető.

Az 1989 februárjában tartott felügylésen már több felszólaló indítványozta, hogy a Párház kezelési jogát a község kapja vissza. Az MSZMP Paks Városi Bizottságának jelen levő képviselője nem érezte magát kompetensnek azonnali válaszára, azonban határozott ígéretet tett arra, hogy a „falugyűlés igényét” vezetői felé továbbítja, és a választ a helyi tanácson keresztül a kérdezőkhöz mielőbb eljuttatja.

Válasz a mai napig nem érkezett, a türelem elfogyott!

Az MDF helyi szervezete most már nem csupán „választ” kér, hanem követeli, hogy az MSZMP adja át a Párház kezelési jogát a Községi Tanácsnak.

A félreértés elkerülése végett szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy nem az MDF-nek van szükséges székháza, hanem például a helyi állatorvosnak nincs szolgálati lakása. Márpedig pillanatnyilag Gerjenből felutazgatva nehezen tudja ellátni maradéktalanul a falu számára igen fontos hivatását.

Elősegítve a dunaszentgyörgyi MSZMP alapszervezet gyűlésezési helyproblémájának megoldását, mellékeljük a Művelődési Ház igazgatójának nyilatkozatát.

A község számára pozitív intézkedését várva, előre is köszönettel, az

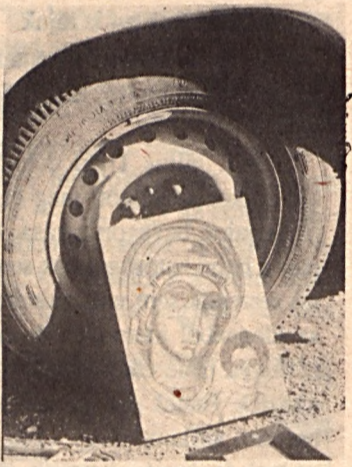
MDF
Dunaszentgyörgyi
szervezete

DÁTUM

Fotóalbum

Válogatás Kapfinger András munkáiból

Rikkancsok kerestetnek!

*A Dátum szerkesztősége
felvételre keres rikkancsokat.*

*Kereseti lehetőség:
minden eladott 100 db Dátum után 180 forint.*

*Terjesztési terület
Tolna, Baranya, Somogy,
Fejér és Zala megye,
valamint Baja és Budapest városa.*

*Elsősorban diákok jelentkezését várjuk,
személyesen, vagy névvel,
címmel ellátott levélben.*

Megrendelés

Megrendelem
a DÁTUM c. napilapot

...példányban 1989.....-tól.

Vállalom, hogy az előfizetési díjat a
nálam jelentkező postai
kézbesítőnek kiegyenlítem.

Név: .....

Lakcím: .....

Kérjük, hogy a megrendelőlapot — bérmentesítés
nélkül — juttassa el a legközelebbi postahivatalba
vagy postaládába.

MAGYAROK

*Irodalmi, kulturális, tudományos
folyóirat. Kiadja a Babits Kiadó,
megjelenik havonta.*

*Az első és egyedülálló olyan
magyar periodika, amely
összekötő kapocs a külföldön élő
és a belföldi magyarok között.
A külföldi értékesítés mellett
belföldön is kapható.*

Megrendelhető a Babits Kiadónál
(7100 Szekszárd, Bajcsy-Zs. u. 7.)
és a postahivatalokban, megvásárolható
a hírlapárusoknál.

Hirdessen

a DÁTUMban!

Négy megyében és Budapesten olvashatják
adás-vételi, családi és más jellegű apróhirdetéseit.

Magánszemélyek, kisvállalkozók, szervezetek, vállalatok részére
nagyon előnyös a DÁTUM, mert három napon belül
megjelentetjük hirdetéseiket, melyeket a Magyar Hirdető
Tolna, Somogy, Baranya és Fejér megyei kirendeltségein,
vagy Budapesten adhatnak fel.

*Első a DÁTUM, kettőn áll a vásár, három az átfutási nap,
négy a megye, ahol terjesztjük hirdetéseiket. Plusz Budapest!*

Becsületadó

ALAPÍTVÁNY A MAGYAR KULTÚRA FEJLESZTÉSÉRE KÜLFÖLDÖN, BÁZEL

FONDATION POUR LA CULTURE HONGROISE EN OCCIDENT, BALE

STIFTUNG ZUR FÖRDERUNG DER UNGARISCHE KULTUR IM AUSLAND, BASEL

Az Alapítványt svájci magyarok tették — eredetileg a magyar kultúra külföldi terjesztésére. Az alapítványtevők ugyanakkor folyamatosan figyelemmel kísérik az itthon zajló politikai és társadalmi változásokat, és tevőlegesen támogatják a hazai demokratikus törekvéseket. Politikai elkötelezettségüket a legjobban talán az a beszéd tükrözi, amelyet Luka László mondott egy éve, a párizsi Nagy Imre-temetésen.

A NEGYEDIK NAGY IMRE DÍJ ÁTADÁSA PÁRIZSBAN 1988. június 16-án

Luka László az Alapítvány Intézöbizottságának elnöke a díj átadásakor a következőket mondta Fejtö Ferencnek, az Emberi Jogok Magyar Ligája elnökéhez fordulva:

Kedves Feri Bátyám!
Kedves ünneplő közönség!

Az 1981-ben, a Forradalom 25. évfordulóján alapított NAGY IMRE DÍJ-at ez alkalommal negyedszer ítéli oda az Alapítvány a magyar kultúra terjesztésére külföldön — röviden a BECSÜLETADÓ — Intézöbizottsága. Másodszor fordult elő, hogy a díj odaítélését egyhangúlag, mind a nyolc intézöbizottsági tag javasolta, mert az Emberi Jogok Magyar Ligája a mai tetteivel a magyar demokratáknak, azok vérta-núinak, a magyar demokratikus mozgalomnak, azaz a Nemzet politikai kultúrájának emelt szobrot.

A Père Lachaise-i temető üres sírjában több tízezer fekszenek, mondotta ma délelöt beszédében Méray Tibor. Valóban több tízezer. S mint Sulyánszky Jenö is egyértelműen hangsúlyozta, Nagy Imrét és társait, sajnós, nagyon sokan megelőzték. És nemcsak '56 és '58 között. 1956 előtt is. Ugyanazért, amiért Nagy Imre és társai és a többi megtörtölt per áldozatai az életükkel kellett, hogy fizessenek, a magyar nemzeti függetlenségért, az alapvetö emberi

jogokért, a magyar demokráciáért való kiállásuk, vagy földalati harcuk, meg nem alkuvásuk miatt.

Az Alapítványt oroszlábrésben volt politikai foglyok támogatták. Az Intézöbizottság nyolc tagjából ötöt ítéltek el 1949 és 1953 között: egyet halálra, aki négy hónapot töltött a siralomházban, míg kegyelmet kapott. Mi, akik a bitöfák ácsolását hallótávolságból ismerjük, talán mi tudjuk legjobban, hogy mekkora utat kell megtennie annak, aki a proletárhatalom birtoklásától a köbányai gyújtófogház akasztófájáig jut el.

Akik mindig is demokratikus politikai elvek alapján gondolkodtak, akiknek a pártiktatúra sohasem lett elfogadható, azok — Kovács Bélától Szabó Zoltánig és Kovács Imréig — mindig is a demokrata fronton álltak be magukat a politikai harcban. Azok, akik emiatt az életüket veszítették, azok is ott fekszenek mind, az üres sírban. Hozzájuk jutott el tulajdonképpen lassan társaival Nagy Imre 1953-tól '56-ig, s visszavonhatatlanul mártírhálálával 1958. június 16-án. Egy kritikus szellemi kör, az úgynevezett Nagy Imre-kör megtört a demokráciához, s a magyar függetlenségért küzdökhöz. Így jutott a magyar kommunista mozgalom egy lényeges szárnya közös nevezöre a demokráciáért küzdö politikai rabokkal, a recskiekkel, váciakkal, a gyújtösökkel, a kalocsaiakkal. És a demokratikus emigránsokkal. Azaz azokkal, akik a magyar demokratikus közéletért, függetlenségért, parlamentarizmusért harcoltak, míg el nem némitötták öket: Pfeiffer Zoltán, Jaccsó Pál, Kövágó József, Varga Béla, Sulyok Dezsö, Kéthly Anna, Varga László... Százan és százan voltak az országházi képviselöink, s ezen és ezen a magyar politikai élet elkötelezettjei.

Kamenyevet, Buharint húsz évvel Nagy Imre előtt végezte ki a párt. Öket éppen napjainkban rehabilitálják. Talán ez így is van rendjén — a pártban. Nagy Imrét is rehabilitálhatja a párt, de ki nem sajátíthatja. A magyar demokratikus szemlélettel többé vissza nem veheti, el nem választhatja. Mert Nagy Imre a magyar politikai pluralizmus szóvivöje és szervezöje lett 1956-ban.

Felhívás

Az Alapítvány Intézöbizottsága döntést hozott, miszerint Bibö István államminiszter emlékére egy föiskolai, illetve egyetemi végzettségű jogász, vagy történéssz részére egy tíz hónapos ösztöndíjat hirdet meg. A jelölt a tanulmányi évét a Genfi Egyetem Euröpai Intézetében vagy a Nemzetközi Tudományok Föiskoláján (ahol Bibö István is egy évet tanult) töltene el.

Az ösztöndíjat, 15 000,— SFR-ot egy olyan magyar diplomás továbbképzésére kívánjuk fordítani, aki Bibö István szellemében munkálkodik ma Magyarországon. Az ösztöndíjat az 1989/90 illetve az 1990/91 tanévre ítéljük oda. Jelentkezni lehet a Dátum szerkesztőségében (Szekszárd, Bajcsy-Zsilinszky E. u. 7. 7100)

Ennek a megfontolásnak az alapján javasoltam 1981-ben az Alapítvány Intézöbizottságának, hogy a meghirdetett díjat Nagy Imréről nevezze el. S örömmel adom át a 4. díjat Fejtö Ferencnek, az Emberi Jogok Magyar Ligája elnökének.

Rádió, televízió

Rendszeresen közöljük a Channel, Super Channel, TV 5, magyar rádió- és televíziós SAT 1, és a jugoszláv Tv műsorszámok mellett a Sky sorát.

Egy kézfogás emléke

A politikus meghalt. Az államférfi, akinek imádaiban felnöttünk, akinek megnyilatkozásait lestük, akinek minden szavát Bibliaként olvastuk, akinek — mert így tanították — Magyarország felvirágoztatását köszöntük. Aztán az utöbbi idöben más hangok is jöttek. Olyanok, amelyekkel összevetve addigi ismereteinket, nem tudtuk hova helyezni. Hogy kinek van igaza, arról a történélem ítélöszeke dönt.

Most mégis az élö — akkor istentelt — politikus képe áll előttem. Az emberé, akivel volt szerencsém személyesen találkozni. Érettségi után az idegenforgalmi hivatalnál dolgoztam, az akkor még Keselyösben álló tröfeamúzeum tárlatvezetöjeként. Forró nyár, késö délután volt. A kirándulók már elmentek, tulajdonképpen csak az esti buszt vártam. A múzeum bejáratánál állt a sorompó, ami az alig néhány száz méterre lévö kormányvadászcastélyt volt hívatott megvédeni a hivatalan látogatók elől. A sorompóór — Sanyi bácsi — azóta már a végtelen égi vízeken lesi a halakat (akkor nagy pákász hírében állt.) Éppen a vaskészítés rejtelmeibe avatott be, amikor éktelen túlkölessel vagy nyolc-tíz fekete Mercedes állt meg a sorompó előtt. A kipattanó ajtókon elegáns, duzzadó zsebű, öltönyös fiatal emberek ugráltak ki, követelve a sorompó azonnali felnyitását.

— Nem lehet azt, kérem — mondta méltósággal Sanyi bátyám. — Csak a Party Pista bácsi (akkori országos fövadász, a gemenci kerület vezetője) adhat arra utasítást.

A jólöltözött, erőtöl duzzadó urak hiába próbáltak erőszakoskodni, a sorompó elektromos vezérlésű volt. De mielőtt bármi történt volna, újabb három Mercedes érkezett meg.

Az egyikből Kádár János, az MSZMP KB első titkára szállt ki. Komótosan lépkedett a sorompó felé. Hozzá legközelebb én — a tizennyolc éves suttyó — álltam.

— Jó napot kívánok, Kádár János vagyok — nyújtott kezet. — Tamási János — szorítottam meg kellö illetödöttséggel a felém nyújtott kezet.

Kádár János továbblépett. Sanyi bácsi megelőzte a bemutakozást.

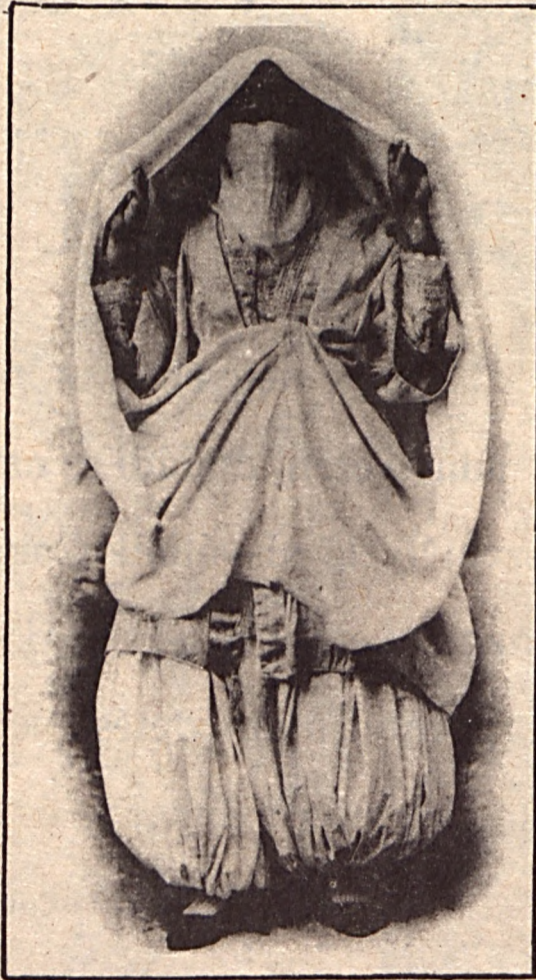
— Ismerem én magát, Kádár elvtárs, szeretem is, de értse meg a sorompót, csak a Party Pista bácsi utasítására nyithatom ki — mondta, miközben kezet szorított az ország akkori első emberével.

— Biztos igaza van — nevette el magát Kádár János. Addigra motoron odaérkezett az egyik erdész, sürű elnézést kérve, hogy a telefon elromlott, azért nem tudták idejében értesíteni a sorompóór.

Eddig a történést, amiböl tanulságot nem kell levonni. Pusztán adalék egy politikus életéböl — akinek nevével a jövőben bizonyára sokan fognak takarözni — és akinek történésmi szerepét, életét értékelni még adósunk a történéstírás.

—Tamási—

Utazási hisztéria?

Muzulmán nő (archív felvétel)

Újsághír: „A szófiai televízió videofelvétel sugárzott a bulgáriai muzulmánok utazási hisztériájáról...”

EDIRNE (Drinápoly) 1989. június 20. Éjjeli fél 1. Sípász, dühös-haragos kiáltások — egyfelöl, üres tekintetű kiszolgáltatott nyomorncok a másik oldalon. A megvilágított részen cökmök hegyek. Jancsikályha, foltozott fazék, egy kordély mellett két kecske. Azontúl mindent befed a sejtelmes, nagy balkáni éjszaka.

Útlevílvizsgálatra várok. Lassú, nehézkes. Most valahogy mégsem bosszankodom. Szoktatam szemeim a sötéthez. Egy női sziluett válik le a semmiröl. Fél karján szendergö kisdéd, jobbján egy kisfiú keze nyugszik. (Csudát! Épp hogy nem! Ö futkározna s így bilincs számára az anyai kéz.) Bulgáriai muzulmánok. Menekülnek. Számkivetett sváb eleim festhetek így — villant agyamban —, no meg napjaink erdélyi menekültjei. Úgy tűnik, a helsinki, majd a bécsi döntés, a szabad ki- és beutazásról — mindhiába!

Már-már lépnek feljük, amikor egy egyenruhás érinti vállam. Mozdulataimban a tiltás félreérthetetlen. Fényképezögépetem erőszakkal levéve vállamról, táskámba teteti. POLIS! POLIS! — darálja —, s egy távolabbi épületre mutat.

Váratlan esemény szakítja ketté a színjátékot. Apró fiúcska „trappol” a fénykörbe. Nyomában az anyja. Nem tördöve a hatalom emberével, feljük lépek. Félúton találkozunk. Csak a parázsló szemeket látom. Bennük riadt félelem. Uram bocsá, netán utazási hisztéria?

Bayer Béla

Oltandó

A levélszekerényböl, az újságok közül kiugrik egy zöldbetűs nyomtatvány. Nocsak! A címe nem nyugtat: Védöoltási idözslap (Tetanusz). Hiába szalad az idö. A korral vele jár, hogy az idösebb emberek védöoltást kapnak. Az elhívás erre számstógépes nyilvántartás útján történik.

A lap természetesen tudnivalókat is közöl. Így szólít meg az illetékes: Kedves Oltandó.

Voltam kedves vevö, kedves utas, kedves uram, kedves... kedves. Most meg Oltandó. És annak is a Kedves Oltandója. Na, ja. Úgy kell azoknak, akik 1940. december 31-e előtt születtek, születünk. És ezért lettünk OLTANDÓK. Vajon e szörny-szót az az 1940-es év előtti oltandó-társam, vagy utánna született illetékes találta ki? (A nyomtatvány készült a Pátria Nyomdában) Fsz m-0227. igazolási szám alatt.

—Pj—

A nap és a höl, nap mint nap kél és nyugszik